

Zalduendoko *Markitosen* berpiztea

Denok ondo dakigunez, 1976 garren urtea bisustu da. Orrela ba, otsaillaren 29 garrengo egunean, Kinkuagesima igandez ain zuzen, Zalduendoko lñauteria ospatu zen, erritar eta ikusleak anaikor ikuskizunuen inguruan bildurik. Erriko bi gizon jatorrei esker, Blas Arratibeli eta Martiniano Martinez Ordoñanari, ain zuzen, berpiztu zen berrogei bat urtean, eta iaz arte, aaztuta igaro zen oitura zaar bat, ikusmira polit eta interesgarri bat.

Arabako urixka onen lñauteria izen andikoa izen zen, azkenik aaztu xamarrara egon bada ere. Zalduendoko lñauteria *Markitos* izeneko panpiñarekin eldu da guganaño.

Aipatutako egun ortan ikusi genuen *Markitos* delakoak metro bat eta irurogei zentimetro or nunbait ditu goibean. Zurezko ankabidun zutikako bat zeukan barrutik. Matxarde onek osatzen zituan burua, gorputza ta anakak; makil batek bizkarra, ta besoen zaña burdin-ari batek. Alkandora, jerseia, galzak eta esku-estalkiak –denak belarrez beteak-eta gañetik jakea, jantzi zikioten. Antzinan lapiko bat ipintzen zioten burutzat. Egun, egur zati bat urkillan sartua eta trapuz estalia, kartoizko arpegia duela.

Gizaki itxurako bitxi onek txapela darama eta zapatak oñetakoz, naiz eta leen larruzko abarkak oituera. Egundoko paper-txoria, lepoko ederra ta txamarra egalean lore bat, edergailutzat daramazkila.

Aipatutako Martinianoren etxean, erriko gazteen biltoki izan zen lekuan, antolatu zuten «Markitos». Jende aurrean agertzeko eguna iritxi zenean, Karnabal igandez, etxe ortara zalditxo bat eraman, eta *Markitos* zegoen alboko gelan laga zuten. Aberea gaztea zen, ots, oso biurria; bi zintzarri zituen –kopetatik eta lepoko uztaietik zintzilik–, marraztutako oestalkiz eta esku-lorez apaindua.

Atadian, etxe ormaren inguruan, galdi bat ageri zen, bizpairu oe-gañekoz eta paper ikuskariez dotoretua. Gurtetxean nasa andi bat arkitzen zen, sermolarientzako ain zuzen. Arratsaldean, jostagailuaren bukaberan, izlaria bai'dugu mintzatzekoa.

Etxe barnean, bere gela illunean, *Markitos* zai dago. Bere agerpenaren zai. Bereala, eguerdi garaiean, txistularien kalez-kaleko doñua geroz eta garbiago entzuten genuan. Lau soñujole ziran, eta beraien aurrean gazte mordo bat dator jauzika. Orduantxe, bat-batean, etxeko ate zabalean, zaldia agertzen da mutiko bat gañean duela. Gazte au zomorrotuta edo *porrero* jantzia doa, *Markitos* berekin darama ondo eldurik. Txistularien eresiz inguruak alai direla, kalejirari asiera ematen zaio, antzinako oitura berezi bateri jarraituaz.

Eliz inguruan eman zitzaion azkena ibillaldiari, muño baten gañean eta Zalduendoko jauregitik urbil. *Porreroa* bere panpiñarekin antxe lurreratu zen. Bereala *Markitosi* sei metroko aga edo *lata* baten muturra sartu zioten ankatartean, eta *lata* onen bekaldea lurrean tinkatu, iru olez sendotua uzten zutela.

Markitosen laguntzalea, zaldigañean, beste lau-bost-bat *porrero* atzetik zituela, astiro astiro urruntzen juan zen. Eta gauz bera egiñ zuten beste jaitaldekoak, gizaki tankerakoa bakardade osoan gelditzen zela aga muturrean txorizugarri andi baten antzera, arratsaldeko irrigarrien saiara arte. Gazteek, soñujotzalleek eta erritar mordo batek, beren alkatea buru zutela, jatetxeko bidea artu zuten.

Jostagailuak atsalderdian jarraitu zuen. Goizeko etxe beretik irten, eta *Markitos* engana joan zen *porrero* taldea. Talde aren aurrean *Cenicero* eta *Barrendero* izenekoak azaltzen ziren, soiñeko beltzez jantzirik. *Cenicero*k auts-ontzi bat zeraman erdi-betea ta garbitzaleak erratza itxurako tresna bat. Ondoren an zijoazten ere soñujoleak, bi txistulari, atabaleroa ta auspo-soñu edo inpernuko auspojtzallea.

Auen atzetik gurdia, beorra tirakai zuala, ta gurtetxean nasa, izlaria barnean zeramala. Sermolaria kapelu tankerako kartoi-txanoarekin, eta longaiñeko jantzia. Bereala aiton amonak, *Markitosen* gurasoak ain zuzen, bi *porrero* batbestearen gañean, beltz beltz jantzita ta kartoizko arpegikoarekin.

An zijoazten ere artza ta ardia, bi *porrero* ardi larruz ta arpegikoz antzaldatuak, eta beste bi *porrero* ibilleraz trakets eta baldar, parregarri, belarrez betetako zakuetan sartuak, Lantzeko *Ziripot* izenekoak gogoratu naiean.

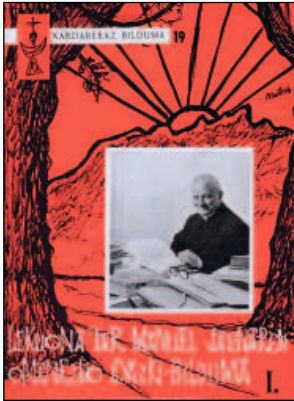
Azkenik erriko mutil eta neska gazteak, bein eta berriz abesten: *Funtziotikan gatoz, Iñauteri funtziotik. Umore oneko jendea gara Zalduendokoak.*

Markitos gurdira jaso ta, Iñauteri taldeak berarekin jarraitu zuen, Dorre Artzeko enparanzan, zugaizti ttipi batera eldu arte. Emen amaitu zen ibillaldia, ta panpiñak entzun izlariak egiten zion solasaldi xelebreaardo edanaldi batzuek egiñez, nasa barnetik egilen zion prediku bildurgarria. Anitz lekukoren aurrean, *Markitos* errudun izan zen.

«(...) Alde, alde zoritxarrekoa: irekin ez nauk errukituko.

Emen egin dik ireak, orain ordainduko dituk larrutik, egindako gaitzakeri guztiak».

Sermoi ondoren berriro ekin zioten soñujoleek, eta txontxongilloa lurrean laga. Metalezko ontzi uts batean tinkaturik, gasolinaz busti ta su eman zioten. Eta bat-batean bere inguruan gazteak biraka dantzatzen ziran, eta garbitzalea, artza, ardia t'abar beren gjsara xeibrekerietan ziarduten. Aittonak legortzen zizkion bitartean amona kupituari malkoak. Zamo-taldea berriro abiatu zen kalez-kale, *Markitos* bakardade osoan utzirik, garretan kixkaltzen.

Zalduendoko "Markitosen" berpiztea /
Garmendia'tar, Juan. - En: *Lekuona'tar Manuel Jaunaren Omenezko Idazki Bilduma* Vol. I. - Tolosa: Juan José Garmendia, 1977. - 340 p. ; 22 cm. - (Kardaberaz Bilduma; 19). - P. 153-155. - OC. T. 3, p. 675-677